

УДК 343.98

Руслан Леонтійович СТЕПАНЮК,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8201-4013>;*

Сергій Павлович ЛАПТА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5401-5086>*

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сьогоднішній етап розвитку органів кримінальної юстиції в Україні характеризується їх докорінним реформуванням у напрямі побудови сучасної моделі європейського зразка. Важливу роль у вирішенні завдань з протидії злочинності відіграють органи Національної поліції України, зокрема підрозділи досудового розслідування, до підслідності яких віднесено більшість кримінальних проваджень у нашій державі.

У підготовці фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції вагоме значення має формування знань та умінь у галузі криміналістики, що дозволяє надати слідчому специфічні професійні навички роботи. Проте аналіз тенденцій зазначеного аспекту підготовки слідчих у вищих навчальних закладах системи МВС України дозволяє виокремити як позитивні моменти, так і проблемні питання. До позитиву, безперечно, слід віднести багаторічний досвід фахової підготовки слідчих у відомчих вищих навчальних закладах, створення належних умов щодо технічного і навчально-методичного забезпечення навчального процесу, а також навчання одночасно з проходженням курсантами служби в поліції, що сприяє адаптації до специфічних умов роботи на практиці.

Разом з цим, сьогодні виникла гостра потреба у реформуванні системи підготовки слідчих, як і інших фахівців для органів поліції, що у першу чергу пов'язано із запровадженням кардинально нових підходів до регламентації кримінальної процесуальної діяльності, розмежуванням функцій Національної поліції та МВС України і відповідними структурними змінами в системі органів, що здійснюють досудове розслідування, оперативно-розшукову діяльність, експертно-криміналістичне забезпечення досудового розслідування.

Окреслимо деякі, на наш погляд, актуальні проблемні аспекти у галузі криміналістичної підготовки слідчих.

Безумовно важливим є достатній для слідчого обсяг викладання криміналістики. На жаль, доводиться констатувати, що зазначена навчальна дисципліна поступово обмежується. Так, наприклад, якщо у 2007–2008 навчальному році курсанти (майбутні слідчі) третього курсу Харківського національного університету внутрішніх справ вивчали криміналістику в обсязі 190 аудиторних годин (90 годин – лекції, 100 годин – практичні заняття), то у 2017–2018 навчальному році передбачено лише 100 годин (30 годин – лекції, 70 годин – практичні заняття). Тобто, за десять років обсяг навчальної дисципліни було скорочено майже вдвічі. Зазначений підхід навряд чи можна вважати таким, що йде на користь підвищенню якості підготовки слідчих. Спроби вирівняти ситуацію шляхом введення спеціальних курсів з тактики окремих слідчих дій і методики розслідування окремих видів злочинів також не можна визнати вдалим через постійні зміни навчальних планів. Основною причиною такого становища є непродумані кроки щодо введення для курсантів певного обсягу окремих навчальних дисциплін без урахування обмежень бюджету часу навчання в цілому, встановлених нормативними вимогами МОН України. У результаті збільшений обсяг викладання таких важливих для поліцейського навчальних дисциплін, як тактико-спеціальна підготовка, спеціальна фізична підготовка, іноземна мова та вогнева підготовка, призводить до скорочення інших, не менш важливих дисциплін, у тому числі криміналістики. Вказана ситуація наводить на думку про доцільність розмежування процесів спеціальної підготовки поліцейських і надання слідчим вищої юридичної

освіти. Тому слід підтримати пропозиції щодо запровадження ступеневої підготовки, спочатку співробітника патрульної поліції, потім – слідчого.

Іншою важливою проблемою якості криміналістичної підготовки у вищих навчальних закладах є недостатність практичного досвіду викладачів. На жаль, сьогодні не є таємницею, що чимало викладачів криміналістики не мають достатнього досвіду практичної роботи. Проте і наявний досвід вимагає періодичного оновлення з урахуванням реалій сьогодення. Як вихід із ситуації нерідко пропонується комплектувати посади науково-педагогічних працівників виключно з осіб, що мають значний досвід практичної роботи. Але далеко не завжди людина, яка багато років працювала на практиці, виявить бажання змінити профіль роботи і з натхненням візьметься за новий напрям – науково-педагогічний. Крім того, не всі практики мають здібності викладацької роботи. Також все частіше лунають пропозиції щодо організації тривалої практики викладачів шляхом періодичного їхнього переведення на певний період до практичних підрозділів. Такий підхід суперечить чинному законодавству, спрямованому на реалізацію конституційної заборони примусової праці.

На наш погляд, в даному питанні не слід ставити практичний досвід викладача вище, ніж його науково-педагогічні здібності. Реальним виходом уявляється поєднання викладацької та практичної діяльності. Для цього доцільно передбачити роботу викладачів криміналістики відомчих ВНЗ за сумісництвом в науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах МВС України та підрозділах техніко-криміналістичного забезпечення Національної поліції України. Крім того, слід активніше залучати до процесу викладання практичних працівників також на умовах сумісництва. Таким чином стане можливим налагодження реального зв'язку між науково-педагогічною та практичною роботою, що підвищить якість викладання, практичну спрямованість і обґрунтованість наукових розробок у галузі криміналістики.

Одержано 10.11.2017

УДК 343.13

Євген Володимирович СТРАШОК,

викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЛІДЧОГО ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах чинного Кримінального процесуального кодексу України [1] якісне та ефектне виконання завдань кримінального провадження щодо забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування неможливе без належної організації та функціонування органу досудового розслідування. Слідчий як самостійний та процесуально незалежний суб'єкт, наділений владними повноваженнями, обмежений в проведенні більшості слідчих дій контролем зі сторони прокурора та слідчого судді.

Зважаючи на тенденцію інтеграції України у Європейське співтовариство, питання обмеження самостійності слідчого у прийнятті рішень та його надмірного контролю завжди привертало увагу науковців-процесуалістів, адже з однієї сторони – контроль роботи слідчого призводить до надмірної тяганини при здійсненні досудового розслідування та порушення принципу розумності строків, а з іншої – додатково встановлює гарантії дотримання прав людини, яка потрапляє в поле зору правоохоронних органів.

Питанням дослідження проблеми організації роботи слідчого поліції у кримінальному провадженні в умовах сьогодення займався чимало вчених, зокрема: Ю. І. Азаров, Ю. П. Аленін, О. В. Баулін, В. І. Галаган, Д. П. Письменний, О. А. Солдатенко, Л. Д. Удалова та інші. Попри це, враховуючи сучасні тенденції реформування кримінального процесуального законодавства у напрямі підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, питання організації роботи слідчого потребує подальшого наукового дослідження з врахуванням не тільки сучасного національного та світового законодавства, а й відповідних практичних реалій роботи слідчого.

Метою даної роботи є аналіз положень кримінального процесуального законодавства, які впливають на організацію роботи слідчого поліції при здійсненні досудового розслідування у кримінальному провадженні.